

Franckesche Stiftungen zu Halle

D. Martini Lutheri Catechismus Minor, Germanico - Polonico - Lithvanico-Latinus

Luther, Martin

Königsberg, 1709

VD18 1343845X

Folgen Die fünff Stücke des Catechismi, mit der Auslegung des Herrn Lutheri.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:gbv:ha33-1-194675](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:ha33-1-194675)

Folgen

Die fünf Stü-
cke des Catechismi/
mit der Auslegung des
Herrn Lutheri.

Das Erste Stück
des Catechismi.

Die Zehen Gebot
Gottes.

Das Erste
Gebot.

Du solt keine an-
dere Götter haben
neben mir.

Was ist das?

Wir sollen Gott über
alle Ding fürchten/ lieben
und ihm vertrauen.

Das Andere
Gebot.

Du solt den Nah-
men

Sequuntur

QVINQVE
PARTES CATE-
chismi, cum explica-
tione Luthéri.

PRIMA PARS
Catechismi.

D E C E M
PRÆCEPTA.

PRIMUM PRÆ-
ceptum.

Non habébis De-
os aliénos coram
me.

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEum supra
omnia timére, diligere,
& illi confidere.

SECUNDUM
Præceptum.

Non assumes no-
men

Násláduja

Pieć Cześci Ká-
techizmu z Wykła-
dem Pana Lu-
therá.

Pierwsza Cześć Ká-
techizmu.

Dzieśięcioro
Przykázania Boże.
Pierwsze Przyka-
zanie.

Im jest Pan/ Bóg
twój; Nie mien in-
nych Bogów podle
mnie.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedź.

Mamy się Paná Bo-
gá náde wszytkie rzeczy
báć/ onego milowác/ y
w niem samym usác.

Wtore
Przykázanie.

Nie bierz Imie-
nia

Sekassi

Pentios dalis
Katgismo/ su is gul-
dimu Runnigo Luta-
tero.

Pirma dalis Kat-
gismo.

Desimtis Prisa-
limai Dievo.

Pirmas Prisa-
mas.

Ne - turrek fittu
Dievu pagakmane.

Kas per tatai issi-
manos?

Mes turrim. Wiespa-
ties Dievo ant wissu
daiktu bijotis/ it myleti/
ir jiam nusi - tikleti.

Antras Prisa-
mas.

Ne - imk noprof-
nan

men des Herrn dei- men Domini DEI cui
nes Gottes nicht in vanum,
unnützlich führen.

Was ist das?

Wir sollen GOTT
fürchten und lieben / daß
wir bey seinem Nahmen
nicht fluchen / schweren/
zaubern / lügen oder trü-
gen; sondern denselben in
allen Nöhten anrufen /
behten / loben und dan-
cken.

Das Dritte
Gebot.

Du sollt den Fener-
tag heiligen.

Was ist das?

Wir sollen GOTT
fürch-

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEUM ti-
mére & diligere, ne per
nomen ejus maledica-
mus, juremus, incante-
mus, mentiamur, aut do-
lis fallámus; sed in omni
necessitate illud invocé-
mus, adorémus, & cum
gratiarum actione laude-
mus.

TERTIUM

Præceptum.

Memento, ut diem
Sabbathi sanctifices.

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEUM ti-
mére

nia
tweg

Jab

Mä
baci y
bysny
nie zto
siegäl
ani lg
Alle ab
tich P
tack r
przez
ono
dzieto

P
Dzi
til.

Jä

m

nia Pána Boga nan warda Diewo
twego ná daremno. tawo.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Ras per tatai issi
manos?

Mamy się Pána Boga
báci y onego miłować / a
byśmy przez Imię jego
nie zło rzeczyli / ani przy-
sięgali / nie czarowali /
ani łgali albo zdradzali.
Ale abyśmy ono we wstę-
pach Przygodach a ucis-
kach naszych wzywali / y
przez nie się modlili /
ono chwalili / y jemu
dziękowali.

Mes turrim Wiešpa-
ties Diewo bisotis ir ij
mylėti / ydant per jo
Warda nekeystumbim/
ne pasi bazit umbim/
(ne prisiektumbim / ne-
zynautumbim / ne me-
lotumbim / arba prīvil-
tumbim / bet wistose reik-
menesa ta prāsitumbim/
melstumbimes ir su de-
kawone garbintumbim.

Trzecie
Przykazanie.

Trecias Prisaki-
mas.

Pamiętaj / abyś
Dzień święty świę-
cił.

Atmint ydant
Dieną šventą
šventstumbei.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Ras per tatai issi
manos.

Mamy się Pána Bo-
ga

Mes turrim Wiešpa-
ties

fürchten und lieben / daß
wir die Predigt und sein
Wort nicht verachten;
sondern dasselbige heilig
halten / gerne hören und
lernen.

Das Bierdre
Gebot.

Du solt deinen
Vater und deine
Mutter ehren / auff
daß dirs wol gehe/
und lange lebest auff
Erden.

Was ist das?

Wir sollen **G D E**
fürchten und lieben / daß
wir unsere Eltern und
Herren nicht verachten/
noch erzürnen; sondern
sie in Ehren halten / ihnen
dienen / gehorchen / sie lieb
und wehrt haben.

mere & diligere, ne di-
vinos sermones, & ejus
verbum contemnāmus;
sed ut sanctum reputē-
mus, libenter audiāmus
& discāmus.

QUARTUM
Præceptum.

Honora Patrem
tuum & Matrem
tuam, ut sis longæ-
vus super terram.

Quid hoc sibi vult?

Debēmus DEum timē-
re & diligere, ne Paren-
tes & Dominos nostros
contemnāmus, neque
ad iram commoveāmus;
sed honore afficiāmus,
illis serviamus, morem
gerāmus, amore eos pro-
sequamur & magnificiā-
mus.

Das

QUIN.

gá ba
wac
nia
wzga
je za
go fu
go uo

Si
h M
Sied
dlug
ziem

T
n
gáb
aby
non
dzal
pob
je v
im
one
je v

gá bác / y onego miłowác /
wác / abyśmy Razá-
nia y Słowa jego nie
wzgardzali? ale abyśmy
je za święte mieli / radzi-
go słuchali / y pilnie się
go uczyli.

Czwarte
Przykazanie.

Czcí Onca twego /
y Matkę twą / abyś
siedobrze miał / y
dlugo żył był na
ziemi.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Mamy się Páná Bo-
gá baci / y onego miłowác /
abyśmy Rodziców y Pa-
now nászych nie wzgar-
dzali / ani ich ku gniewu
pobudzali; ale abyśmy
je w poczciwości mieli /
im służyli / posłuszni byli /
one miłowali / y wielce
je wazyli.

ties Diawo byotis ir jė
mylėti / ydant swentos
Kozonis ir jo žodį nepa-
peiktumbim / bet už
swenta lai tiktumbim /
rodas klauštumbim ir
išmuktumbim.

Retwirtas Prisaki-
mas.

Garbink Tawą
tawą ir Motiną
tawą / ydant taw
gerran pasi sektus /
ir ilgan patektumbė
gywas ant žemes.

Kas per tatai išsi-
manos?

Mes turrim Diešpa-
ties Diawo byotis ir jė
mylėti / ydant musu gim-
dytojus ir wiespatis ne-
pá - peiktumbim / nei y-
pyktumbim: bet pa-
garbintumbim / jiemus
služitumbim / paklusni
bucumbim / išs myles
tumbim / ir šloweje laiky-
tumbim.

Piate

C ij

Pent.

Das fünffte
Gebot.

Du solt nicht töd-
ten.

Was ist das?

Wir sollen GOTT
fürchten und lieben / daß
wir unserm Nächsten an
seinem Leibe keinen Scha-
den noch Leyd thun; Son-
dern ihm helfen und för-
dern in allen Leibes-Nöth-
ten.

Das Sechste
Gebot.

Du solt nicht Ehe-
brechen.

Was ist das?

Wir sollen GOTT
fürchten und lieben / daß
wir keusch und züchtig le-
ben in Worten und Wer-
cken;

QVINTUM
Præceptum.

Non occides.

Quid hoc sibi vult?

Debémus Deum ti-
mére & diligere, ne vitæ
proximi nostri incom-
modémus, aut ægrè fa-
ciámus; Sed illum adju-
vémus, & promoveá-
mus in omnibus vitæ ne-
cessitatibus.

SEXTUM
Præceptum.

Non mœchabe-
ris.

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEUM ti-
mére & diligere, ut castè
& pudicè vivámus, in ver-
bis ac operibus; & unus-
quis-

Piate
Przykazanie.

Nie zabijaj.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Mamy się Pana Bo-
gą bąć / y onego miłować /
abyśmy Bliźniemu nasze-
mu na ciełe jego / żadney
škod / ani ciężkości nie
czynili ; ale abyśmy go
wspomagali / y jemu na
pomocy byli we wszyt-
kich cielesnych uciskach
y potrzebach jego.

Szoste
Przykazanie.

Nie cudzoloż.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Mamy się Pana Boga
bąć / y onego miłować /
abyśmy powściągliwy y
czysty żywot wiedli / w
słowach y uczynkach ; y
żeby każdy Małżonke
swo-

Penttas Prisatis
mas.

Ne-uzmysł.

Kas per tatai issi-
manos ?

Mes turrin wiešpa-
ties Diwo bijotyśi ir ji
mylėti / ydant musu arti-
mo tuna ir gywaſti ne
pažeistumbim nei sun-
kintumbim / bet jiam pa-
gelbetumbim ir pašo-
stumbim wiſſoſe tuno
reikme neſa.

Szeſtas Prisatis
mas.

Ne perženſ wenc-
woneſ ſuluba.

Kas per tatai issi-
manos.

Mes turrin Wiešpa-
ties Diwo bijotyſi ir ji
mylėti / ydant wiezlibay
ir patogey gywentum-
bim žodžiſe ir darbūſe /
ir gi tožnas ſaw prirvins
czarwo.

E iii

den; und ein jeglicher sein Gemahl lieben und ehren. quisque suam conjugem amet & honoret.

Das Siebende
Gebot.

SEPTIMUM
Præceptum.

Du sollt nicht stehlen. Non furtum facies.

Was ist das?

Quid hoc sibi vult?

Wir sollen GUT fürchten und lieben / daß wir unsers Nächsten Geld oder Gut nicht nehmen / noch mit falscher Waar oder Handel an uns bringen / sondern ihm sein Gut und Nahrung helfen besfern und behüten. Debemus DEum timere & diligere, ne proximo suam pecuniam, aut bona sua auferamus, neq; falsis mercibus aut imposturâ ad nos pertrahamus; sed demus operam, ut illius opes conserventur, & ejus conditio melior reddatur.

Das Achte
Gebot.

OCTAVUM
Præceptum.

Du sollt nicht falsch Zeugniß reden wider deinen Nächsten. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

Was

Quid

gem swoje miłował/ y one w czawota myletu/ bei gar-
poczciwości miał. beje laitytu.

Siodme
Przykazanie.

Nie krádni.

Jako to rozumiesz?

Odpowiedz.

Námý sie Pána Boga
bác/ y onego miłować/ á
bysny Bliźniego nášego
peniedzy/ ani dobra á ma-
jetności jego nie brali / á
falszym to wárem/ al-
bo ochytrzeniem y kupia/
tu sobie nie przywłaszczá-
li; Ale ábysny go wspo-
magáli y jemu na pomo-
cy byli/ y onego bronili/ á
by przy swojey majetnoś-
ci á pożywieniu zosła/ y
w nim sie wiecey mno-
żył.

Osmé
Przykazanie.

Nie mów fałszy-
wego świadectwa
przeciw Bliźniemu
twemu.

Sekmas Prisati
mas.

Ne Bock.

Kas per tatai issi
manos?

Mes turrim Wiespa-
ties Diowo bñotisi ir jē
myleti/ ydant musu artia
mo pennigu ir turto ne-
woctumbim/ nei gikwał.
czawotu taworu arba
klasta musump pritrauk-
tumbim; bet turrim
jiam pagelbeti/ ydant jo
turtas isliktu/ ir jo gy-
wenimas geraus pa-
tarptu.

Asmas Prisati
mas.

Ne-luddif ne-tei-
saus luddimo priep-
artima tawo.

Já-

E iiii

Kas

Was ist das?

Wir sollen **GOTT**
fürchten und lieben / daß
wir unsern Nächsten nicht
fälschlich belügen / ver-
rathen / affterreden oder
bösen Leumund machen;
Sondern sollen ihn ent-
schuldigen / und gutes von
ihm reden / und alles zum
besten kehren.

Das Neundte
Gebot.

Du solt nicht be-
gehren deines Näch-
sten Haus.

Was ist das?

Wir sollen **GOTT**
fürchten und lieben / daß
wir unsern Nächsten nicht
mit List nach seinem Erbe
oder Hause stehē / noch mit
einem Schein des Rechts
an uns bringen; Son-
dern

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEUM ti-
mére & diligere, ne pro-
ximum falsis mendaciis
involvámus, prodámus,
traducámus, aut infa-
miam aliquam afficiámus;
Sed illum excusémus,
aliquid boni de eo lo-
quamur, omnia in me-
liórem partem interpre-
tantes.

NONUM

Præceptum.

Non concupisces
domum proximi
tui.

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEUM
timére & diligere, ne
hereditatem vel do-
mum proximi dolo
malo captémus, aut
sub specie recti nostris
facultatibus adjungá-
mus;

Jako to rozumiesz?

Odpowiedz.

Mamy się Pana Boga
bác/ y onego miłowac/
abyśmy Bliźniego nasze-
go fałszywie nie oblygali/
ani zdradzali/ nie obma-
wiali/ ani zła powieść
a sławę o nim wypuszczá-
li; Ale abyśmy go wyma-
wiali/ dobrze o nim mo-
wili/ y wszystko ku dobre-
mu wykładali.

Dziwiate
Przykazanie.

Nie požadaj Do-
mu Bliźniego twe-
go.

Jako to rozumiesz?

Odpowiedz.

Mamy się Pana Bo-
ga bác/ y onego miłowac/
abyśmy od Dziedzictwo
albo Dom a Majetność
bliźniego nie stali/ ani pod
przykryciem a sposobem
prawá a słusney rzeczy/
ku

Kas per tatai issi
manos?

Mes turrim Wiespas
ties Diemo biotisi ir ji
mylėti/ ydant musu arti-
ma neteisey ne - apmeli-
tumbim/ n'izdroditum-
bim/ n'apzodzotumbim/
neigi piktá paskalba ji
apsteltumbim; bet turri-
me ji užtarti / ger apie
ji kalbėti / wis gerosna
pawerzdami.

Dewintas Prisati-
mas.

Negeisť artimo
tawo Ufia.

Kas per tatai issi
manos?

Mes turrim Wiespas
ties Diemo biotisi ir ji
mylėti/ ydant musu arti-
mo Tewiskės / arba
nammu/ Rytraszia ne-
tykotumbim/ neigi tei-
sybės dingiszia (prowa
dejes

C v

dern ihm dasselbige zu
behalten / förderlich und
dienstlich seyn.

Das Zehende
Gebot.

Du solt nicht be-
gehren deines Nech-
sten Weib / Knecht /
Magd / Viehe / oder
alles / was sein ist.

Was ist das?

Wir sollen GOTT
fürchten und lieben / daß
wir unserm Nechsten nicht
sein Weib / Gesinde oder
Vieh abspannen / abdrin-
gen / oder abwendig ma-
chen; Sondern dieselbi-
gen anhalten / daß sie blei-
ben / und thun / was sie
schuldig sind.

Was

mus: Sed detur opera se-
dulò, ut ista proximo di-
ligenter custodiantur.

DECIMUM
Præceptum.

Nec desiderabis
uxorem ejus, non ser-
vum, non ancillam,
non bovem, non asi-
num, nec omnia, quæ
illius sunt.

Quid hoc sibi vult?

Debémus DEum ti-
mére & diligere, ne à
proximo uxorem, ser-
vos, ancillas, vel pecudes
suas abalienémus aut ab-
strahámus; Sed illos ad-
hortári oportet, ut ma-
neant, & suum officium
diligenter faciant.

Quid

tu sobi
li; Ale
poma
wali /
majet
otrym

M
hy
ani
žebn
ani
dny
Ja

27
gá bá
aby
mu
niro
dla je
aby
žont
náli
li / y
nili.

tu sobie nie przywołasz;
li; Ale abyśmy mu owsem
pomagali / y o tu usilo-
wali / żeby on swoje
majetność zachować y
otrzymać mógł.

Dziesiąte
Przykazanie.

Nie požadaj Zo-
my Bliźniego twego /
ani Slugi / ani Stu-
żebnice / ani Wotiu /
ani Osta / ani ja-
dnych rzeczy jego.

Jako to rozumiesz?

Odpowiedz.

Wamy się Pána Bo-
ga báci y onego miłować /
abyśmy Bliźniemu náše-
mu Małżonki y Czeladzi
nierozmawiali / ani Wy-
dła jego nie oddalali; Ale
abyśmy je / (to jest Mał-
żonkę y Czeladź) nápomí-
nali / aby przynim zostá-
li / y powinność swa cży-
nili.

dejes) priepne sawuju
pritrauktumbim; Bet
turrim jiao pilnay pade-
ti / ydant jis sawa wis-
saip islaikyti galleru.

Desimtas Prisaki-
mas.

Ne-geist Artimo ^{2 Sam}
tawo Moters / nei ¹³⁵
Berno / nei Slugi-
nes / nei jauczo / nei
Usilo / ir newieno
Daikto / kas jo yra.

Kas per tatai issi-
manos?

Mes turrim Wiespa-
ties Diemo bijotisi ir ji
mylėti / ydant musu artis-
mo Moteri Berna Stu-
gine arba galwius ne-
atwillotumbim; Bet tur-
tal betumbim; Bet tur-
rim tus pagus paragin-
ti / ydant pasi listus / ir
daritu ka jie kalti yra.

Což

Ka

Was saget nun Gott
von diesen Geboten
allen?

Antwort.

Er saget also:

Ich der HERR
dein GOTT / bin
ein starcker eyferiger
GOTT / der über
die / so mich hassen /
die Sünde der Vä-
ter heimsuchet an den
Kindern / biß ins
dritte und vierdte
Glieder.

Aber denen / so
mich lieben und mei-
ne Gebot halten /
thue ich wol in tau-
send Glieder.

Was

Quid autem summa-
tim dicit DEUS de his
Præceptis omnibus?

Responsio.

Sic dicit, Exod. 20.

Ego sum Domi-
nus DEUS tuus, for-
tis Zelotes, visitans
iniquitatem patrum
in filios, in tertiam
& quartam genera-
tionem, eorum, qui
odérunt me.

Et faciens miseri-
cordiam in millia
his, qui diligunt me,
& custodiunt præ-
cepta mea.

Quid

Coß
moni
Prz

Bo
Mit
älbo
los
Nier
tow
trze
Pof
ry

stier
siac
nia/
mie
Prz
go.

Coż tedy Pan Bog / Ka tada sako Wieß:
mowi o wszytkich tych / patis Diemas apie wis-
Przykazaniach? Od / sus tus Prifaki-
powiedz. / mus?

Tak mowi:

Taipo sako.

Ja jestem Pan / Als esmi Wieß:
Bog twon mocny / patis Diemas tawo
Mitosniß gorliwy / stiprus pagiezasis
albo zawistny w Mi- / Diemas / fursai tu/
łości / nawiedzajacy / furrie manne ne uz-
Nieprawości / On / fencz griekusatlan-
cow na Syniech do / ko na Tawo ant wai-
trzeciego y czwartego / fu / y treczia ir fet-
Pokolenia / tych / kto- / wirta karta: Bet
rzy mie nienawidza. / tiemus furrie man-
A czyniac Miło- / ne myl ir mano pri-
sierdzie aż do ty- / sakimus laiko darau
siacznego Pokole- / mielafirdingyste if-
nia / nad tymi / ktorzy / fi tukstanczu kartu.
mie miuja y strzega
Przykazania moje-
go.

Jako

Ka

Was ist das ?

DEUS dräuet zu straffen alle / die diese Gebot übertreten. Darumb sollen wir uns fürchten für seinem Zorn / und nicht wider solche Gebot thun. Er verheisset aber Gnade und alles Guts / allen / die solche Gebot halten. Darumb sollen wir ihn auch lieben und vertrauen / und gerne thun nach seinen Geboten.

Quid hoc sibi vult ?

DEUS minatur poenam omnibus, qui ista praecepta transgrediuntur. Debemus itaque expavescere, & timere iram DEI, & nihil contra huiusmodi praecepta facere. Rursus promittit etiam suam gratiam, & omnia bona, omnibus qui mandata eius observant. Merito igitur debemus nos **DEUM** diligere, & illi confidere, & juxta mandata eius omnem nostram vitam sedulo ac diligenter instituere.

Das

SE-

Jako to rozumieś?

Odpowiedz.

Pan Bog grozi
karac wſytkie te/ ktorzy
Przykazania jego prze-
stepuja: Przetoż mamy
sie bac gniewu jego/
ynic nie czynic przeciw
tym Przykazaniom je-
go. A zaſ obiecuje
laſte / y miłosierdzie /
y wſytko dobre / tym
wſytkim / ktorzy Przy-
kazania jego chowaja.
Przetoż mamy go też
miłowac / w wniem u-
ſac / y radzi wſytko
czynic wedle Przy-
kazania jego.

Ras per tatai iſſi
manos.

Diewas pagrumz ko-
rawoti/ wiſſus kurié ſi-
tus priſatimus perzeng.
Todelei turrime biſotis
ruſtybeſ jo ir nedaryti
prieſ tokius Priſatimus.
Jis betaig žado malou
ne ir wiſſa gera wiſ-
ſiem kurre ſotius Pri-
ſatimus laſko / todelei
currim ji mylėti jiam nu-
ſi - tiſkiet/ ir rodas pa-
gal jo priſatimus
daryti.

Wtora

Intra

Das Ander Stück
des Catechismi.

Der Christliche
Glaube.

Der Erste Artickel/
von der Schöpf-
fung.

Ich glaube an
GOTT den Va-
ter / Allmächtigen
Schöpffer Himmels
und der Erden.

Was ist das ?

Ich glaube / daß mich
GOTT geschaffen hat samt
allen Creaturen / mir
Leib und Seele / Augen/
Ohren / und alle Glieder/
Vernunft und alle Sinne
gegeben hat / und noch er-
hält: Darzu Kleider und
Schuh / Essen und Trinckē
Haus / und Hof / Weib
und

SECUNDA
Pars Catechismi.

SYMBOLUM
Apostolicum.

ARTICULUS
primus, de Crea-
tione.

Credo in DEUM
Patrem, omnipoten-
tem Creatorem cœli
& terræ.

Quid hoc sibi vult ?

Credo, quòd DEUS
creavit me unà cum
omnibus Creaturis:
quòd corpus & animam,
oculos, aures, & omnia
membra, ratiònem, &
omnes sensus mihi de-
dit, & adhuc sustentat:
Adhæc quòd vestes, &
calceos, cibum ac po-
tum,

Wtora Część
Katechizmu.

Wiara Chrze-
ścińska.

Pierwszy Czyn /
O Stworzeniu.

Wierze w Boga:
Onęca wszechmoga-
cego / Stworzyciela
Niebá y zieme.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Wierze / że mié
Pan Bog stworzył że
wszystkiém Stworze-
mem; że Ciało y Duse/
Czy / Dsy y wszystkie
Człotki / Rozum y wsyt-
kie Zmysły dać miracył/
y ieszcze mié zachowywa:
Kremu mié ná każdy
dzien obficie opátruje/
Odzienim y Botami /

Jed.

Wtra Dalis
Kacgismo.

Wiera Krzys-
czoniska.

Pirmas Sanarys
apie sutwerima.

Uf tikkii y Die-
wa Tewa wisgalin-
ti / sutwereji Dan-
gaus ir zemes.

Kas per tatai issi
manos?

Uf tikkii jog mane
Diewas sutwere su wis
sais sutwerimais: Man
tuna ir Duse / Uti / Au-
sis / ir wissus Sanarus /
Isminti ic wissus Unus
dawes est / ir dabar is-
ir turpemis / walginu
ir gerimu nammais ir
padwerija / moterimi ir
wais

D

und Kind/ Acker/ Vieh/
und alle Güter/ mit aller
Nothdurfft und Nah-
rung des Leibes und Le-
bens/ reichlich und täglich
versorget/ wider alle Fähr-
ligkeit beschirmet/ und für
allem Ubel behütet und be-
wahret: Und das alles
aus lauter Väterlicher
Göttlicher Güte und
Barmherzigkeit/ ohn all
mein Verdienst und Bür-
digkeit. Des alles ich ihm
zu dancken/ und zu loben/
und dafür zu dienen/ und
gehorsam zu seyn schuldig
bin. Das ist gewißlich
wahr.

Der Andere Ar-
tikel / von der
Erlösung.

Und an JESUM
CHRISTUM seinen ei-
nigen

tum, domum, uxórem,
liberos, agros, jumen-
ta, & omnia bona, cum
omnibus vitæ necessa-
riis, copiosè & quotidie
largitur, me contra om-
nia pericula prote-
git, & ab omnibus malis
liberat & custodit: Et
hæc omnia, ex merâ suâ
paternâ & divinâ boni-
tate & misericordiâ, sine
ullis meis meritis, aut
ullâ dignitatē. Pro qui-
bus omnibus illi gratias
agere, pleno ore laudem
tribúere, inservire, obse-
qui meritò debeo. Hoc
certissimè verum est.

ARTICULUS

Secundus, de Re-
demtióne.

Et in JESUM
CHRISTUM filium
ejus

Jedze
mem
na y
dtem
nosci
Potr
ciala
y bre
ode w
wfyft
Oyco
lasti/
sierdz
go /
flug
da co
lestem
chw
zye y
u toc

Wt
Z

Y
sa

Jedzeniem y Piciem / Do-
mem y Solwarkiem / zo-
na y Dzieci / Kola / Wy-
dtem / y wszelka Majet-
nośćia ze wszystkimi
Potrzebami y żywnością
ciała y żywota mojego ;
y broni mie y uchowywa-
ode wszysto złego : A to
wszystko czyni ze szczyréy
Oycowstkiey y Boskiey
łaski / Dobroci / y Miłos-
sierdzia swégo swięte-
go / krom wszelkich Za-
ług y Godności moich.
Ja co ja jemu powinien-
jestem dziękować / y jego
chwalić / jemu za to stu-
żyć y posłusznym bydz.
A toć jest ista Prawda.

waitais / lauku / galwis
jeis ir wissu lobju su wis-
som priewolems ir pe-
nuktflu kuno ir gywaszo
apstai ir kiek diena apru-
pin / prieš wissus pavo-
jummus apgin / ir nū
wisso pikto apsergt ir
apsaugt : Ir tatai wis
tikr is Tewiskos De-
wiskos gerybes ir miela-
sirdingystės / be wisso-
tio mano nupelnimo ir
wertystės ? Už tai wis
jiam dėkavoti ir šlovin-
ti / ir už tai jiam sluzyti
bey patlusnus buti kals-
tas esmi. Tai yra tik troš-
tieša.

Wtorny Szlonek
D Odkupie-
niu.

Antras Sana-
ms api Atpir-
tima.

M w JEZU-
sa Chrystusa En-
na

Ir o JEZU
KKJESU jo wien
D ij gim-

nigen Sohn unsern
 Herrn/der empfan-
 gen ist von dem Heili-
 gen Geist/ geböhren
 von der Jungfrauen
 Maria/ gelitten un-
 ter Pontio Pilato/
 gecreuziget/ gestor-
 ben und begraben/
 niedergefahren zur
 Höllen/ am dritten
 Tage auferstanden
 von den Todten/ auf-
 gefahren gen Himel/
 sitzend zu der rechten
 Hand Gottes des
 Allmächtigen Va-
 ters/ von dannen Er
 kommen wird zu rich-
 ten die Lebendigen
 und die Todten.

Was ist das?

Ich gläube/ daß JEsus
 Chri-

eius unicum DOMI-
 NUM nostrum, qui
 conceptus est de Spi-
 ritu Sancto, natus ex
 Mariâ virgine, passus
 sub Pontio Pilato, cru-
 cifixus, mortuus &
 sepultus, descendit ad
 inferna, tertiâ die re-
 surrexit à mortuis,
 ascendit ad Cœlos,
 sedet ad dextram
 DEI Patris Omnipoten-
 tis, inde venturus
 est iudicare vivos &
 mortuos,

Quid hoc sibi vult?

Credo, quod JE-
 SUS

nâ
 Pân
 sie p
 swie
 Ma
 Ume
 stiem
 zow
 grzeb
 do p
 Dni
 wsta
 Niel
 Prä
 cá n
 3 t
 sad
 twe

I
 w

Christus / warhafftiger
 Gott vom Vater in Ewigkeit
 geboren / und auch warhafftiger
 Mensch / von der Jungfrauen Ma-
 ria geboren / sey mein Herr /
 der mich verlohren und verdam-
 nten Menschen erlöset hat / erwor-
 ben und gewonnen / von allen
 Sünden / vom Tod und von der
 Gewalt des Teufels / nicht mit
 Gold oder Silber / sondern mit
 seinem heiligen theuren Blut /
 und mit seinem unschuldigen
 Leiden und Sterben : Auff daß
 ich sein eigen sey / und in sei-
 nem Reich unter ihm lebe / und
 ihm diene / in ewiger Gerech-
 tigkeit / Unschuld und Selig-
 keit ; gleich wie er ist auf-
 erstanden vom Tode / lebet und
 regieret in Ewigkeit. Das ist
 gewißlich wahr.

Der

ARTI-

sus p
 Boga
 urodze
 Cztow
 wice n
 nem n
 nedzne
 y pote
 ka odd
 y od
 choro
 y od
 wyba
 Srebi
 swiet
 Brw
 winn
 smier
 wlast
 Brol
 y wo
 wiecz
 wos
 Zban
 zman
 y tro
 toc

stus prawdziwy Bog z JUS KRISTUS tikt-
 Boga Oycá przed Wieki kras Diemas nń Tawo
 urodzony / y prawy pirm amzio gimmes / ir
 Człowiek z Maryey Dzie- tas pats / tiktras žmogus
 wice náródzony jest Pá- is Maryos mergos gim-
 nem mojem ; ktory mie mes / yra mano Wieś-
 nedznego / stráconego patis kura manne pra-
 y potepionego Człowie- polusi ir praštandinta
 ka odkupił / y pozyskał ; žmogu atpirko / ir nń
 y od wszytkiech Grze- wissu grieku / nń smer-
 chow moich / od Smierci ties / ir nń maces welino
 y od Mocy Szatanstiey isgelbejo / ne aukš arba
 wybawił ; nie Złotem ani sidabrū / bet sawo swena
 Srebrém / ále swoja rūju brangiūju krauju /
 šwieta y prženádrožšá bei sawo nekaltu kente-
 Krwia / y swojém nie- jimu ir smertimi : Ydant
 winném Umegzeniem y asį so tikkray buczau / ir
 smierčia. Ubym ja jego jo karalysteje po jo gy-
 włáśnym byl / y w jego wenczau ir hiam sluzio
 Brolestwie pod nim zyl / czau amžinojo teisibeje /
 y wolnie mu sluzyl / w nekaltibeje ir isganime :
 wieczney Spráwiedli- Lygey kaip jis yra pri- si
 wości / Niewinności y teles is numirrusu / gy-
 Zbáwieniu ; tak jako on wen ir karalam amzi-
 žmartychwistal / žywie nay. Tai yra tiktroji
 y kroluje ná Wieki. A tiesa.
 toć jest ista Prawda.

Trzeci

D III

Tre-

TI-

Der dritte Arti- ARTICULUS

ckel / von der
Heiligung.Tertius, de San-
ctificatione.

Ich gläube/ an den
Heiligen Geist/ eine
heilige Christliche
Kirche/ die Gemein-
de der Heiligen/ Ver-
gebung der Sün-
den / Auferstehung
des Fleisches / und
ein ewiges Leben /
Amen.

Credo, in Spiri-
tum Sanctum, san-
ctam Ecclesiam Ca-
tholicam, Sancto-
rum Communionem,
Remissionem pecca-
torum, Carnis resur-
rectionem, & Vitam
aeternam, Amen.

Was ist das?

Quid hoc sibi vult?

Ich gläube/ daß ich nicht
aus eigener Vernunft
noch Krafft/ an IESUM
Christum meinen HERRN
gläuben/ oder zu ihm kom-
men kan; Sondern der
Heilige Geist hat mich
durch das Evangelium be-
ruffen/ mit seinen Gaben
erleuchtet / im rechten
Glaub.

Credo, me propriis
rationis meae viribus,
JESU CHRISTO
Domino meo fidere,
aut ad eum accedere,
nullo modo posse, sed
Spiritus Sanctus per Ev-
angelium me vocavit,
suis donis illuminavit,
recta fide sanctificavit
&

Erze
D

W
S
wi
pow
Chr
tych
nie
puß
Ima
h
Ame

Ja

Wie
Koz
w
Pän
also
mog
Sw
lia
ry
prä

Trzeci Szlonet / Trzeciasz Sana-
O Poświęcenin. rys apie Pa-
 ſwentima.

Wierze / w Duchá **Alſ tikkii y Dwa-**
Świętego / ſwięty ſe ſwenta / ſwenta
powſechny Koſciół **Kriſtſczoniſka Ba-**
Chrzeſciáński / Świe- **zynczia / ſwentuju**
tych Poſpolitowá- **draughſte atleidim-**
nie Grzechow Od- **ma grieku / kuno iſ**
puſzczenie / Ciała **numirruſu prikelim-**
ſmartwychwſtanie **ma / ir po ſo ſmer-**
y żywot wieczny / **ties amzina ghwa-**
Amen. **ta / Amen.**

Jáko to rozumieſz?
Odpowiedz.

Wierze / że nie zwaſnego **Alſ tikkii / jog iſ ſawo**
Rozumu / ani z ſil ſwoich **paties proto / arba ſy-**
w Jezuſá Chryſtuſá **la y Jezu Kriſtu ma-**
Pána mojego / wierzyć / **no Wieſpati tikkiet / ar-**
álbo ku niemu przyſć **ba / jopi ateiti negallu.**
moge; Ale mie Duch **Bet Szwentoji Dwáſe**
Święty przez Ewange- **mane per Wanjilie wa-**
lia ſwieta wezwá / Dá- **dinno / ſawo dowano-**
ry ſwojemi oſwiećit / y w **mis apſwiète / tikkrojo**
práwéy Wierze poſwie- **wieroje paſwente ir iſ-**
ćit **D v** **laite;**

Glauben geheiligt und erhalten: Gleich wie er die ganze Christenheit auff Erden beruffet/ samlet/ erleuchtet/ heiligt/ und bey Jesu Christo erhält/ im rechten einigen Glauben: In welcher Christenheit Er mir/ und allen Gläubigen/ täglich alle Sünde reichlich vergiebt/ und am jüngsten Tage mich und alle Todten auferwecken wird/ und mir samt allen Gläubigen in Christo ein ewiges Leben geben wird/ Das ist gewislich wahr.

& conservavit: Quem admodum solet totam Ecclesiam in terrâ vocare, congregare, illuminare, sanctificare, & in Jesu Christo per rectam unicam fidem conservare: In quâ Ecclesia mihi, & omnibus Christianis omnia peccata quotidie benignè remittit, & nos omnes in extremo die à morte resuscitabit, mihi, & omnibus in Christum credentibus vitam æternam daturus. Hoc certissimè verum est.

Das dritte Stück
des Catechismi.

Das Vater
Unser.

Vater unser/ der
du bist im Himmel.

Was

TERTIA PARS
Catechismi.

ORATIO
DOMINICA.

Pater noster, qui
es in Coelis.

Quid

tyt y zachował. Tak jako laite: Lygei taip wiſa
 wſytko Chrzeſcjanſtwo krikſczonyſte ant zemės
 na ziemi wzywa/ ſgro-
 madza/ oſwieca/ po-
 ſwieca/ y przy Jezuſie
 Chryſtuſie w prawey
 jedyney Wierze zacho-
 wywa. W ktorem
 Chrzeſcjanſtwie mnie y
 wſym wierzacym na
 kazdy Dzień wſytkie
 Grzechy obſcie odpu-
 ſzcza/ y Dnia ſadnego
 mnie y wſytkie Dmarte
 ſmartwych wſkrzeſi/ y
 ze wſytkimi Wierza-
 cemi w Chryſtuſa da
 żywot wieczny. A toć
 ieſt iſta Prawda.

Lygei taip wiſa
 krikſczonyſte ant zemės
 wadin/ ſurent/ apſwieci-
 paſwenz ir prie Jē-
 zaus Kriſtaus wienoſ
 tiktkroi mieroſ iſlailo/
 kturroſ Bāznycioi man
 ir wiſſiems tikintiems
 tiek diena wiſſus griekus
 bagotay atleidz/ ir ſu-
 dnoje dienoje manne ſu
 wiſſais numirruſeis pri-
 kels/ ir man ſu wiſſais
 tikinczeiſeis tiek deina
 wiſſus griekus bagotay
 atleidz/ ir ſudnoje dienoje
 manne ſu wiſſais numir-
 ruſeis pri-kels/ ir man ſu
 wiſſais tikinczeiſeis y
 Kriſtu/ amžina gywata
 dūs. Tai yra tiktkroi
 tieſa.

Trzecia Część Ka-
 techizmu.

Modlitwa.

Panſka.

Oncze naſ/ ktory
 ieſteſ w Niebieſiech!

Jako

Trecza Dalis Kat-
 giſmo.

Modda Wieſz
 patiſka.

Tewe muſu fur-
 ris eſſi dangui.

Bas

Was ist das?

GOTT wil uns damit
locken / daß wir glän-
ben sollen / Er sey unser
rechter Vater / und wir
seine rechte Kinder / auff
daß wir getrost / und mit
aller Zuversicht ihn bitten
sollen / wie die lieben Kin-
der ihren lieben Vater bit-
ten.

Die Erste
Bitte.

Geheiligt werde
dein Nahme.

Was ist das?

Gottes Nahme ist
zwar an ihm selbst heilig:
Aber wir bitten in diesem
Geheht / daß er auch bey
uns heilig werde.

Wie

Quid hoc sibi vult?

DEUS amanter nos hac
præfatiunculâ invitât, ut
verè credâmus, eum no-
strum verum Patrem,
nosque ejus veros filios
esse, ut eò confidentius
plenâ fiduciâ orémus,
quemadmodum vidē-
mus liberos certâ fidu-
ciâ aliquid à parentibus
suis rogâre.

PRIMA
Petitio.

Sanctificetur no-
men tuum.

Quid hoc sibi vult?

Nomen DEI per se
quidem sanctum est: ve-
rùm nos orâmus hac pe-
titiōe, ut apud nos quo-
que sanctificetur.

Quâ

Jate

Pan
wa na
bie p
wierzy
wem
my t
Dziat
smiele
Ufnoś
ności
li / y
modli
ti Oy

p

E
two

J

J
sobie
jest.
bie p
u na

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Pan Bog przez tę słow
wa nas wzywa / y ku so
bie przyciąga / byśmy
wierzyli / że on jest pra
wem Oycem naszym / a
my też jego prawem
Dziatkami / Abyśmy
śmiele / y że wszelka
Ufnosćia y Dowier
nosćia jego wzywa
li / y jemu się samemu
modlili / jako miłe Dzia
tki Oycu swemu miłemu.

Pierwsza Prośba.

Świeć się Imię
twoje.

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Imię Boże sáwo w
sobie zaprawdę święte
jest. Ale my w téy Proś
bie prosimy / aby też y
u nas święte było.

Jako

Ras per tatai issi
manos?

Diawas nor mus tít
mi wadinti / ydant tít
tietumbin / si santi mus
su títira Tewa ir mus jo
títkrus waitus / ydant
dranse y ir su wissu nu
si-cittiejimu jé melstun
bimes / kaip mieli waitai
sawa miela Tewa
meldz.

Pirmas Prasimas.

Te-essie šwencza
mas Wardas tawo.

Ras per tatai issi
manos?

Wardas Diewo kas
tiesa pats šaweie šwen
tas yra : Bet mes mel
džiam šoje maldoje / y
dant ir musip šventas
butu.

Kaip

Wie geschieht das?

Wo das Wort **GDt** res lauter und rein gelehret wird/ und wir auch heilig/ als die Kinder **GDt** res darnach leben: das hilff uns lieber Vater im Himmel! Wer aber anders lehret und lebet/ denn das Wort **GDt** res lehret/ der entheiligt unter uns den Nahmen **GDt** res. Da behüt uns für himmlischer Vater.

Die Andere
Bitte.

Dein Reich komme.

Was ist das?

GDt res Reich kommt wol ohn unser Gebet/ von ihm selbst: Aber wir bitten in diesem Gebet/ daß es auch zu uns komme.

Wie

Quâ ratione fit istud?

Cum Verbum **DEI** purè & sincèrè docetur, & nos secundum illud, ut filios **DEI** decet, piè vivimus: in quo adjuva nos, mi Pater, qui es in coelis! Qui verò aliter docet vel vivit, quàm verbum **DEI** docet, ille nomen **DEI** inter nos prophanat. Ne autem hoc accadat, tu, provide, mi Pater coelestis.

SECUNDA

Petitio.

Adveniat regnum tuum.

Quid hoc sibi vult?

Regnum **DEI** venit etiam per se, sine nostrâ oratione: Sed petimus hac precatîone, ut ad nos quoque perveniat.

Quâ

Jako sie to stawa?

Odpowiedz.

Gdy Słowo Boże sły-
rze/ czyscie á prawie by-
wa nauczané/ y my też
świety y pobożny żywot/
jako ná Dziatki Boże ná-
leży/ wedle niego/ wied-
ziemy: ku czemu rácz nam
pomoc miły Oycze/ który
jestes w Niebiesiech! Ale
tto ináčey nauca/ albo
żywie/ niżli Słowo Bo-
że naucza/ ten Imie Bo-
żemiedzy námi nie świe-
te czyni/ ále ono sromóci:
Czego nas uchoway Oy-
cze náš niebieski!

Wtora Prośba.

Przydź Króle-
stwo twoje!

Jako to rozumiesz?

Odpowiedz.

Królestwo Boże przy-
chodzi iście samo przez
sie/ y krom Prośby násey
ále my w tey Prośbie
prosimy/ aby też ku nan-
przyšlo.

Jako

Kaip tатаi musi
dúd?

Kada Diawo zódis
czystay ir wiernay mo-
tinnams yra/ ir gi-mes/
kaip waitams Diawo
par eitisi/ swentay pagal
tagywenam/ tamme pa-
dek mums/ mielas Tewe
kurs Dangui essi. Bet
kurs kittaip mokin/ arba
gywena/ ne kaip Diawo
zódis mokin/ tas warda
Diawo tarp musu ne
swentu daro; Bet ya
dant tатаi ne-nu-siditu/
tu apsaugoť musu mie-
las Tewe Dangui esas.

Antras Prašimas.

Te-ateit(musump)
tawo karalyste.

Kas per tатаi issi-
manos.

Diawo karalyste ateit/
ir be musu maldos/ issi-
sawe: Bet meldžiam šoje
maldose ydant ir mu-
sump ateitu.

Kaip

Wie geschieht das?

Wenn der himmlische Vater uns seinen Heiligen Geist giebet/ daß wir seinem heiligen Wort durch seine Gnade gläuben/ und Göttlich leben/ hie zeitlich/ und dort ewiglich.

Die Dritte
Bitte.

Dein Wille geschehe/ wie im Himmel/ also auch auf Erden.

Was ist das?

Gottes guter/ gnädiger Wille geschieht wol ohn unser Gebet: Aber wir bitten in diesem Gebet/ daß er auch bey uns geschehe.

Wie geschieht das?

Wenn Gott allen bösen Rath und Willen bricht/

Quâ ratione fit istud?

Cum Pater coelestis dat nobis suum sanctum Spiritum, ut suo sancto verbo per suam gratiam credamus, ac piè hîc temporalem, illic æternam vitam agamus.

TERTIA
Petitio.

Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terrâ.

Quid hoc sibi vult?

Bona ac misericors Dei voluntas fit quoque sine nostrâ oratione: sed rogamus hac petitione, ut etiam fiat apud nos, in cordibus nostris.

Quâ ratione fit istud?

Cum DEUS frangit ac impedit omne malum, con-

Jah

God
daje n
Swie
swiet
lasta y
go wi
tu do
tuisy

Tu

R

ja ja
h na

Ja

Wola
tez tr
Alle
prosi
nas

Ja

Ge
ta gla

Jako sie to stawa?

Odpowiedz.

Gdy Ociec Niebieski
daje nam Duchá swego
Świetego/ abyśmy jego
Świetemu Słowu za-
łaska y wspomóženiem je-
go wierzyli/ y pobożnie
tu doczesny á tam wie-
kuisty żywot wiedli.

Trzecia Prośba.

Bądź Wola two-
ja jako w Niebie tak
y na ziemi.

Jako to rozumiesz?

Odpowiedz.

Dobra/ y łaskawa
Wola Boża stawa sie
też krom Prośby naszej:
Ale my w tej Prośbie
prosimy/ aby sie też w
nas stala.

Jako sie to stawa?

Odpowiedz.

Gdy Pan Bóg wśhel-
łazla Rade y Wola ta-
mie/

Kaip tatau nu-
si-dūd?

Kada Dangistasis
Tewas / mums sarwa
šwenta Dwase dūd/ jog
jo šwental wardui per
jo malone tikim/ ir no-
bazney / gyvenam cia-
zesistay ir te amžinay.

Trecias Prašimas.

Te nu-si dūdie ta-
wo (šwenta) walle/
kaip Dangui taip ir
ant žemes.

Kas per tatau issi-
manos?

Diewo gera malonins
ga wale nu-si-dūd ir be-
musu maldos: Bet mes
meldžiam šoje/ maldose/
ydant nu-si-dūtu ir mus
šip širdisa musu.

Kaip tatau nu-
si-dūd?

Kada Diewas wissa
pikta parada bei wale
lauž/

bricht/ und hindert/ so uns
den Namen Gottes nicht
heiligen/ und sein Reich
nicht zu uns kommen las-
sen wollen: Als da ist des
Teuffels/ der Welt/ und
unfers Fleisches Wille:
Sondern stärcket und be-
hält uns fest in seinem
Wort und Glauben/ biß in suo verbo & fide, usq;
an unser Ende. Das ist
sein gnädiger guter Wille.
consilium & volunta-
tem, quæ nobis nomen
Dei non sanctificant, re-
gnumq; ejus ad nos per-
venire non sinunt: ut est
diaboli, mundi, & car-
nis nostræ voluntas: de-
inde cum confortat &
conservat nos firmiter
ad finem vitæ nostræ.
Hæc est sua misericors &
bona voluntas.

Die Vierdte
Bitte.

QUARTA
Petitio.

Unser täglich
Brodt gib uns heu-
te.
Panem nostrum
quotidiānum da no-
bis hodiè.

Was ist das?

Quid hoc sibi vult?

DEUS gibt täg-
lich Brodt/ auch wol
ohn unser Bitte/ allen
bösen Menschen; Aber
wir bitten in diesem Ge-
bet/
DEUS dat quidem
omnibus panem quoti-
diānum, quamvis non
petāmus, etiam malis
hominibus; Sed nos
pre-

mie/ y powściaga/ Ktora
nam Imienia Bożego
świecić / y Krolestwa
jego tu nam przysć nie
dopuszcza. Jako jest
Wola Szatanśka Swia-
ta/ y ciała nášego. Ale
gdy nas Pan Bog mo-
cho umácnia y zachowy-
wa w Słowie swym/ y
w Wierze/ aż do Skona-
nia nášego. Tác jest
laska wa y dobra Wola
jego.

Czwarta Prośba.

Chleb náš powse-
dni dai nam dzisiaj!

Jako to rozumieś?
Odpowiedz.

Bog daje Chleb po-
wsedni/ też krom Pro-
śby nášey: wszystkim y
słym Ludziom: Ale my
w tej Prośbie prosimy/
aby.

lauz/ ir gaušin/ kurri
mumus Diewo warda
śwesti/ ir jo karalyste
musump ateiti neper-
leidz: Raip antai yra
welino/ swieto/ ir musu
kunowalle: Bet stiprin
ir islaiko mus drutay
sawo jodise ir wieroje/
y itki galo amžia musu.
Ta yra jo maloninga
gerra walle.

Retwirtas Prasi-
mas.

Dūna musu Die-
niška/ dūk mums ir
še diena.

Kas per tatau issi-
manos?

Wiespatis Diewas
dūd dieniska dūna ir be
musu maldos wissims
ir piktiems žmonems:
Bet mes meldziam so-
je

bet/ daß ers uns erkennen
lasse/ und mit Dancks-
gung empfahen unser täg-
lich Brodt.

Was heist denn täg-
lich Brodt?

Alles was zur Leibes
Nahrung und Noht
durfft gehört: Als Es-
sen/ Trinken/ Kleider/
Schuh/ Hauß/ Hof/
Acker/ Vieh/ Geld/ Gut/
fromm Gemahl/ fromme
Kinder/ fromm Gesinde/
fromme und getreue Dier/
Herren/ gut Regiment/
gut Wetter/ Friede/ Ge-
sundheit/ Zucht/ Ehre/
gute Freunde/ getreue
Nachbarn/ und desglei-
chen.

precamur hac petitione,
ut cognoscamus hoc, atq;
ita panem nostrum quo-
tidianum cum gratiarum
actione accipiamus.

*Quid autem significat
panis quotidianus?*

Significat omne, quod
ad vitae nostrae necessi-
tatem ac sustentationem
pertinet; veluti ci-
bum, potum, vestes, cal-
ceos, domum, arcam,
agros, pecudes, pecuni-
am, divitias, probam
conjugem, probos libe-
ros probos servos, pro-
bum ac fidum Magistra-
tum, bonum Reipubli-
cae statum, commodam
aëris temperiem, pa-
cem, sanitatem, mode-
stiam, honorem, bonos
amicos, fidos vicinos,
& id genus alia.

Die

QUIN-

abyssm
Dzięk
naś p
wali.

Coż
po

w
wieni
Ciála
Potar
nie/ M
wart
Pieni
dobro
Dziat
dobry
dobro
żony
dne P
Zdro
Uczni
jacieli
y tym

abyśmy to uznali y z je maldosje/ ydant mums
 Dziełczynieniem Chleb tai dñtu pazinti/ ir su
 nasi powšedni przyimo, dekarwone priimti musu
 wali. diemška dñna.

Coż sie zowie Chleb
 powšedni? Od-
 powiedz.

Ka wadinni / arba kas
 tatai yra diemška
 dñna?

Wšytko co tu Pozy. Wis kas ant kūno
 wieniu y tu Potrzebie reikmenės ir penutšio
 Ciāla należy / jako jest/ pareit; Kaip Walgis/
 Pokarm/ Napoy/ Odzie. Gerims / Rubai Kuro-
 nie/ Boty / Dom / Sol. pes / Nammai / Pas-
 wart / Kola / Bydlo / dvarija/ Laukas/ Ban-
 Pieniadze/ Majetnošć/ da / Pennigai Lobis /
 dobra Malžontā/ dobre gers Wyrs/ gerra Mo-
 Dziatki/ dobra Czeladz/ te/ gerri Waiškai/ gero
 dobry y wierny Urząd/ ra Szeimina / gerra ir
 dobre Rządzenie Przeło. wierna Wyrausybe / ge-
 żonych/ dobre á pogo ra Waldzia/ geras ôras/
 dne Powietrze/ Połoy/ Pakajus / Sweikata/
 Zdrowie/ Skromnošć/ patogummas / Garbe/
 Učciwošć/ dobrzy Przy- geri Prietelei / wierni
 iāciele/ wierni Sasiedzi/ Kaimynai/ ir daugiaus
 y tym podobne Rzeczy. kas tiems lygu.

Die fünfte
Bitte.

Und vergib uns
unsere Schuld/ als
wir vergeben unsern
Schuldigern.

Was ist das ?

Wir bitten in diesem
Gebet/ daß der Vater
im Himmel nicht ansehen
wolle unsere Sünde/ und
und derselbigen willen
uns solche Bitte nicht
versagen : Denn wir sind
der keines werth/ daß wir
bitten/ habens auch nicht
verdienet/ sondern er wol-
le uns alles aus Gnaden
geben ; Denn wir täglich
viel sündigen/ und wol
eitel Straffe verdienen ;
so wollen wir zwar wie-
derum auch herglichen ver-
geben/ und gerne wol thun
denen/

QUINTA
Petitio.

Et dimitte nobis
debita nostra, sicut
& nos dimittimus
debitóribus nostris.

Quid hoc sibi vult ?

Petimus hac prece,
ne Pater coelestis velit
spectare peccata nostra,
atque ita istorum remis-
sionem nobis denegare :
Quandoquidem nullis
rebus, quas petimus, di-
gni sumus, nec quicquam
mereri possumus, sed ut
velit nobis suâ gratiâ lar-
giri omnia ; quia quoti-
diè multifariam pecca-
mus, & nihil nisi poenam
meremur ; tunc nos qui-
dem vicissim ex corde
condonabimus iis, à qui-
bus in nos peccatum est,
illis

p
n
näße
my
Win
hym

Jab

Pre
bie/ ä
nie ra
nä G
dla ni
nam
my ja
nie jef
re pre
tez za
to w
racy
Dzier
nic in
zafl
wzai
pusc
gyni

Piata Prošba.

Odpuść nam
naše Winy / jako ny
ny odpuść zāmy
Winowāycom nā-
šym!

Penktas Prašimas.

Atleist mums mu-
su kaltes / kaip mes
atleidžiam savemus
kaltemus.

Jako to rozumieš?

Odpowiedz.

Prošimy w tey Proš-
bie / aby Ociec Niebieski
nie raczył mieć Względu
na Grzechy naše / a iżby
dla nich takowey Prošby
nam nie odmawiał. Bo
my żadnych tych Rzeczy
nie jesteśmy godni o kto-
re prošimy / aniśmy ich
też zasłużyli / ale aby nam
to wszystko z łaski swey dać
raczył; Bo my na każdy
Dzień wiele grzeszemy / y
nic innego jedno Kaźni
zasługujemy; Tedy y my
wzajem serdecznie od-
puścić y rādzi dobrze
czynić chcemy / tym / ktor-

Kas per tatai iſti
manos?

Mes meldžiam šoie
maldoje / ydant Teras
dangui-esas neweizdetu
ant musu grieku / ir de-
lei tu tote malda mums
negintu: Nes mes to
nėvieno verti esame / ko
prašom nei taipojeg
užpelne bet jis rožitu
mums wisk is malonės
dūti; Nes kiek diena
daug grieku pildom /
ir tikė korawones užpel-
nom: Tada norim ir mes
wel sirdingay atleisti / bei
rodas ger daryti / tie-

E ju

mus!

37

denen/ die sich an uns ver-
sündigen.

illisque libenter bene-
faciémus.

Die Sechste
Bitte.

S E X T A
Petitio.

Und führe uns
nicht in Versuchung.

Et ne nos indúcas
in tentatiónem.

Was ist das?

Quid hoc sibi vult?

GOTT versucht
zwar niemand; Aber wir
bitten in diesem Gebet/
daß uns Gott wolle be-
hüten und erhalten/ auff
daß uns der Teuffel/ die
Welt/ und unser Fleisch
nicht betrüge/ noch ver-
führe in Mißglauben/
Verzweiflung/ und an-
dere grosse Schande und
Laster: Und ob wir damit
angefochten würden/ daß
wir doch endlich gewin-
nen/ und den Sieg behal-
ten.

DEUS quidem nemi-
nem tentat: sed tamen
petimus hac petitióne,
ut ipse nos custodiat &
conservet, ne Satanas,
mundus, & caro nostra
nobis impónant, & nos
à rectâ fide, ad supersti-
tiónem, desperatiónem,
atque alia gravia scele-
ra & flagitia sedúcant:
& ut maximè ejusmodi
tentatió nibus sollicité-
mur, ne succumbámus,
sed ut tandem vincámus
ac triumphémus.

Die

SEPTI-

zyby przeciw nam mus / kurrie pries mus
grzesyli. musi deda.

Szesta Prośba.

Szestas Prasias.
mas.

Nie Wwodź
nas w Pokuszenie!

Ne west mus y
pagundima (Ne duf
mus west y pifsta pa-
gundima.)

Jako to rozumiesz?
Odpowiedz.

Kas per tatai issi
manos.

Bog w prawdzie ni-
kim nie kusi; Ale my u-
tey Prośbie prosimy/
aby nas Pan Bog raczył
bronąć y zachować / aby
nas Dyabel / Swiat / y
Cialo nasze nie zdradziło
y nie zwiodło w Niedo-
wiarstwo y w Kospacz/
y w inne wielkie Złości/
y Wypieki: A żebyśmy
też nimi kuseni byli/
abyśmy jednak na Koniec
wygrali / y Zwyciestwo
otrzymali.

Diewas kas tiefa / ne-
gunda newiena; Bet
mes meldziam soje mal-
doje / Diewas roczitu
mus apsaugoti ir islai-
tyti / ydant mus welinas/
swietas / ir musu pacu-
tunas neprigautu / nei
iswadzutu y netikkiejs-
ma (klystwier) nuffis
minnima / bei kirtus di-
dzus griekus ir giedas:
Ir jei tokieis gundinnis
mais kussinnami tap-
tumbim / ydant tagaus
pastiausy wirsu gau-
tumbim ir isgallerum-
bim.

Sio.

2 v

Setz

Die Siebende
Bitte.

Sondern erlöse
uns von dem Ubel.

Was ist das?

Wir bitten in die-
sem Gebet/ als in der
Summa/ daß uns der
Vater im Himmel/ von
allerley Ubel/ Leibes und
der Seele/ Guts und
Ehre/ erlöse: Und zuletzt/
wenn unser Stründlein
kommet/ ein seliges Ende
beschrehe/ und mit Gna-
den von diesem Jammer-
thal zu sich nehme in den
Himmel.

Amen.

Was ist das?

Daß ich soll gewiß
seyn/ solche Bitte sind
dem Vater im Himmel
angenehme und erhöret;
Denn

SEPTIMA

Petitio.

Sed libera nos à
malò.

Quid hoc sibi vult?

Oramus hac prece tan-
quam summam, ut Pa-
ter noster, qui in coelo
est, liberet nos ab omni-
bus malis ac periculis;
corporis & animæ, bo-
norum & honorum: &
ut tandem, cum hora
mortis venerit, felicem
vitæ exitum largiatur,
nosque pro suâ gratuitâ
bonitâte, ex hac mise-
riarum valle, ad se in cœ-
lum recipiat.

Amen.

Quid hoc sibi vult?

Utego sim certus, ejus-
modi petitiones à patre
nostro coelesti esse acce-
ptas, atque exauditas,
quia

Siodma Prośba.

Alle nas wybaw
od Złego.

Jako to rozumieś?
Odpowiedz.

W tej Prośbie su-
mownie prosimy / aby
nas Ociec niebieski od
wszego Złego / cielesnego y
dusznego / dobru nasemu
y Sławie przeciwnego
wybawił: A naostatęk
gdy Godzinka śmierci
naszey przyjdzie / aby nam
też zbawienie Skonanie
dał / y laskawie z tego Pa-
doku Płazu ku sobie do
Nieba przyiać raczył.

Amen.

Jako to rozumieś?
Odpowiedz.

Zebym był pewien /
iz takowe Prośby Oycu
nasemu Niebieskiemu /
sa przyjemne / y u niego
wy-

Setmas Prasimas.

Bet gelbet mus
nū (wisso) pikto.

Kas per tatai issi
manos?

Mes meldziam šoje
maldoje / kaip trumpame
suglaudinime / ydant mus
Tewas dangistas is
wisso pikto / kuno ir du-
šias / lobjo ir česties is
gelbetu : bei pastiausey
kad' musu adyna ateit /
mums isganytinga ga-
la dowanotu / ir malo-
ney is šu wargu sawesp
mus arimtu y dangista
linksmys.

Amen.

Kas per tatai issi
manos?

Ydant tiktray zinnoti
turegau jog tobias mala
das Tewui dangujejam
yra ytintancias / ir jog
jias

Denn er selbst hat uns ge-
boten / also zu beten / und
verheissen / daß er uns wol-
le erhören.

Amen! Amen! das heist
Ja! Ja! es sol also ge-
schehen.

quia ipse nobis mandá-
vit, ut ad istum modum
orémus, promisitque se
nos exauditurum esse.
Amen! Amen! id quod
significat, certè! certè!
hæc debent evenire.

Das vierdte Stück
des Catechismi.

Das Sacrament
der heiligen Tauffe.

Zum Ersten.

Was ist die Tauffe?

Die Tauffe ist nicht al-
lein schlecht Wasser / son-
dern sie ist das Wasser / in
Gottes Gebot gefasset /
und mit Gottes Wort
verbunden.

Welches ist denn solch
Wort Gottes?

Da

QUARTA PARS
Catechismi.

SACRAMEN-
TUM BAPTISMI.

PRIMUM.

Quid est Baptismus?

Baptismus non est
simpliciter aqua, sed quæ
sit divino mandato in-
clusa, & verbo DEI
comprehensa.

*Quod igitur est tale
verbum Dei?*

Ubi

wysli
przyk
mod
hee r
Amer
zapr

Chr

Co i

Ch
prosta
Wod
Bozy
umoc
Bozy

Rtor
wo

wysłuchane. Bo on sam
przykazał / abyśmy się tak
modlili y obiecal / że nas
chce wysłuchać. Amen!
Amen! to jest zaprowde!
zaprawde! tak się stanie.

šias ištlausō ; nesa jis
pats mums y-sake / ydant
taipo melstumbimes / ir
žadejo / jog mus noris
ištlausyti.
Amen! Amen! tatau esti
tikray! tikray! taip tur
nu-si-dūti.

Czwarta Część
Katechizmu.

Chrzest Świsty.

Náprzod.

Co jest Chrzest? Od-
powiedz.

Chrzest jest / nie tylko
prosta Woda / Ale jest
Woda w Przykazaniu
Bożym zámkniona a
umocniona / y z Słowem
Bożym złączona.

Ktoreż tedy jest to Sło-
wo Boże? Odpo-
wiedz.

Gdy

Ketwirta Dalis
Kargismo.

Šokromentas
Šwento Kristo.

Pirmiausey.

Kas yra Kristas?

Kristas estine tikray
prastas wandū / bet yra
tas wandū / kurs Dies
wo prisakimu patwiro-
cintas / ir su Diewo žodzu
suglaustas.

Kursai tada yra toks
žodis Diewo?

Kur

Da unser Herr Chri-
stus spricht/ Matthäi am
lestn.

Gehet hin in alle
Welt/ und lehret al-
le Völcker/ und täuf-
fet sie im Nahmen
des Vaters/ und des
Sohnes / und des
Heiligen Geistes.

Zum Andern.

Was gibt oder nützt
die Tauffe?

Sie würcket Berge-
bung der Sünden/ erlö-
set vom Tod und Teuf-
fel / und gibt die ewige
Seeligkeit / allen / die es
glauben / wie die Wort
und Verheissung Gd-
tes lauten.

Ubi Dominus noster
JESUS CHRISTUS dicit,
Matthæi ultimò.

Euntes docete o-
mnes Gentes, ba-
ptizantes eos in no-
mine Patris, & Filii,
& Spiritus Sancti.

SECUNDUM.

*Quid præstat, aut con-
fert Baptismus?*

Operatur condona-
tionem peccatorum,
liberat à morte, à
diabolo, & donat æter-
nam beatitudinem o-
mnibus, qui credunt
hoc, quod verba & pro-
missiones divinæ polli-
centur.

Wel-

Qua

Gdy Pan nasz Jezus
Chrystus mowi/ u S.
Mattheusza w ostateg.
nym Rozdziale.

Kur musu Wiespatu
Jezus Kxistus
sako Matteip pastiaus
same perskyrine.

Idzie po wszyt-
kim Swiecie/ a nau-
czanie wszytkie Na-
rody/ y chrzciecie je w
Imie Ojca/ y Syn-
na/ y Duchu swie-
tego.

Eikite y wissa
swieta/ ir mokinkite
wissus pagonis / ir
kriksty fite ius war-
de Diemo Temo/ ir
Sumaus ir Diwa-
ses S.

Po wtore.

Ante Intro.

Co sprawuje/ albo co za
Pozytek daje Chrzest?
Odpowiedz.

Ka dūd / arba ka gellojia
krikstas?

Sprawuje Odpuszcze-
nie Grzechow / wybá-
wia od Smierci / y od
Diable / y daje wieczne
Zbawienie wszytkim /
ktorzy wierza temu / jako
Słowa y Obietnice Bo-
że brzmiu y obiecują.

Daro atleidimma grie-
tu / is-gelbti nū smier-
ties ir nū welino / bei
dūd amžina isganima
wissiemus / kurrie tai
tik / kaip žodzei ir žades
jimai Dievo žada.

Kto.

Kur.

Welches sind denn solche
Wort und Verheißung
Gottes?

Da unser Herr Chri-
stus spricht / Marci am
lehten:

Wer da gläubet
und getaufft wird/
der wird selig: Wer
aber nicht gläubt/
der wird verdammt.

Zum Dritten.

Wie kan Wasser solche
grosse Dinge thun?

Wasser thut es freylich
nicht: sondern das Wort
Gottes/ so mit und bey
dem Wasser ist / und der
Glaube/ so solchem Wort
Gottes im Wasser trau-
et. Denn ohne Gottes
Wort ist das Wasser
schlecht

*Quæ sunt illa verba, &
promissiones di-
vine?*

Ubi Dominus noster
JESUS CHRISTUS dicit,
Marci ultimó :

Qui crediderit,
& baptizatus fuerit,
salvus erit: Qui verò
non crediderit, con-
demnabitur.

TERTIUM.

*Quæ potest aqua tam
magnas res effi-
cere?*

Aqua procul dubio
non efficit: Sed verbum
Dei juxta aquam, & fi-
des, quæ tali verbo Dei
in aquâ credit. Quia
aqua sine verbo DEI est
simpliciter aqua, & non
Baptismus: Sed si ver-
bum

Ktoreż sa tedy te Słowa
y Obietnice Boże?

Odpowiedz.

Gdy Pan nasz Chrystus u Mária w ostatem
gnyim Rozdziale mo-

Kurrie yra tokie zodgei
ir žadejina
Diewo?

Kur Wiespats musu
J. K. sato Marksip
pastiausiane perstyri-
me.

Ktoby uwierzył
y ochrzczone był/
żbawion będzie: Ale
ktoby nie uwierzył/
będzie potępion.

Kursai tik ir pa-
frisktitas bus/ tas
bus isgannytas:
Bet kurs netik tas
bus prajudytas.

Po Trzecie.

Ant Trézo.

Jakoz moze Woda tak
wielkie Rzeczy uczynić?

Odpowiedz.

Kaip gal wandu tokius
didzus daiktus
daryti?

Wodać w prawdzie
tego nie czyni / ale Słowa
Boże / ktore z Woda
y przy Wodzie jest / y
Wiara / ktora iakowemu
Słowu Bożemu w wodzie
wierzy. Bo woda krom
Słowa Bożego / jest pro-

Wandu regal tai ne-
daro: bet zodgei Diewo/
kursai su ir pas wande-
ni yra / bei wiera / kurri
tokiam zodgei Diewo
wandeni tik. Tiesa be
zodgei Diewo yra wane-
du tik prastas wandu/
o ne

sta S

schlecht Wasser und keine Tauffe; aber mit dem Wort Gottes ist es eine Tauffe/ das ist/ ein Gnadenreich Wasser des Lebens/ und ein Bad der neuen Geburt im Heiligen Geist/ wie S. Paulus sagt zum Tito am dritten Capitel. Durch das Bad der Wiedergeburt / und Erneuerung des Heiligen Geistes/ welchen Er ausgegoffe hat über uns reichlich durch Jesum Christum unsern Heyland / auf daß wir durch dessen Gnade gerecht und Erben seyn des ewigen Lebens/ nach der Hoffnung/ das ist gewislich wahr.

Zum Vierdten.

Was bedeut denn solch Wasser räumen?

Es bedeut / daß der alte Adam in uns durch tägliche Reu und Buße sol-

bum DEI adjicitur, est baptismus, hoc est, salutaris aqua vitae per lavacrum regenerationis in Spiritu Sancto: Sicut Paulus ait ad Titum tertio capite: Secundum suam misericordiam saluam vos nos facit DEUS per lavacrum regenerationis, ac renovationis Spiritus Sancti, quem effudit in nos opulenter per Jesum Christum, Servatorem nostrum, ut, iustificati illius gratia, haereditatem efficiemur, juxta spem vitae aeternae. In dubitatus sermo.

QUARTUM.

Quid significat autem ista in aquam immersio?

Significat, quod vetus Adam debet subinde, per mortificationem

sta v
Alle a
lest C
da ho
Rapi
zenia
jako
do
Kozd
cie 3
y O
swier
obfici
przez
Zbaw
abyss
ni bel
dzica
ta w
Nad
Pran

Coż i
ni w

Zn
w na
Str

sta Woda á nie Chrzeſt; o ne Kriſtas; bet ſu
 Alle z Stomem Bozym zrodzu Diemo yra Kriſt.
 Jeſt Chrzeſt / to jeſt / Wo- tas / tatei eſti iſganny-
 da hoyney laſti żywota y ringas wandu gywaſzo
 Rapiel nowego Narod ir perimas naujo gim-
 zenia w Duchu ſwietym / minimo Szwentoj
 jako S. Paweł mowi Dwajeſe / kaip S. Powie
 do Tituſa w trzecim las jako Titopi treziame
 Rozdziale. Przez Omy per ſyrime. Per perima-
 cie znowu Narodzenia ar gimminimo ir atnau-
 y Odnowienia Duchu jinimo Dwases S. Kuru
 ſwietego / ktorego on re iſlejo ant muſu bago-
 obſcie ná nas wylał / rey per J. K. muſu Iſgas
 przez J. Zuſa Chryſtuſa nytoſi / ydant mes per to
 zbawiciela náſego / paties Malone apteſinti
 abyſmy / uſpráwiedliwie butumbim Tewaieis
 ni bedac laſta jego / Dzie pagel nuſſitiktieſima
 dzieciami ſie ſtali żywo amžinòs gywaròs tai y
 ta wiecznego / wedlug ra tiktra tieſa.
 Nádzieje. A toć jeſt iſta
 Prawda.

Po Czwarce.

Ant Retwirto.

Coż tedy znaczy / takowe

Woda Chrzczenie?

Odpowiedz:

Znaczy / yż ſtary Adam

w nas / przez uſtawiczná

Struchczy Połute ma byc

po-

Kas iſſimanos per toki y

wandeni mirkima arba

wandenimi Eriſkty

ma?

Iſſimanos / jog ſenas

ſis Adomas muſije per

tik dienikta gailieſti ir

S ij

paku-

soll ersäufft werden / und
sterben mit allen Sünden
und bösen Lüsten / und wie
derumb täglich heraus
kommen und auferste-
hen ein neuer Mensch / der
in Gerechtigkeit und Rei-
nigkeit für Gott ewiglich
lebe.

nem ac poenitentiam, in
nobis submergi & ex-
stingui, cum omnibus
peccatis, & malis con-
cupiscentiis, atque rursus
quotidiè emergere ac
resurgere novus homo,
qui in sanctitate & justi-
tia coram DEO vivat in
æternum.

Wo stehet das ge-
schrieben?

*Ubi hoc scriptum
est?*

Sanct Paulus zum
Römern am sechsten
spricht: Wir sind samt
Christo durch die Tauffe
begraben in den Tod / daß
gleich wie Christus ist von
den Todten auferwecket /
durch die Herrlichkeit des
Vaters; Also sollen wir
auch in einem neuen Le-
ben wandeln.

Sanctus Paulus ad Ro-
manos sexto dicit: Se-
pulti igitur sumus una
cum Christo per Bapti-
smum in mortem, ut,
quemadmodum excita-
tus est Christus ex mor-
tuis, per gloriam
Patris; ita & nos in
novitate vitæ ambule-
mus.

Das

QUIN-

pónurzony y utopiony/ y
ma umrzeć ze wšytkie-
mi Grzechami/ y złymi
żadżami/ Y zaś na każdy
dzień ma wynieść y
powstać nowy Człowiek/
ktoryby w sprawiedli-
wości y czystości przed
Bogiem żył na wieki.

paſuta tur paſlandina
tas buti/ ir mirti ſu wiſi-
ſais griekais ir piſkais
geiduleis/ ir wel tiek
diena iſeiti/ bei pri-ſi-
keltiſt nauſias žmogus/
kursai ſwentybeje ir
teisybeje po Diewu amo-
žinay gywentu.

Gdzież o tym napisano?
Odpowiedź.

Rur tatai para-
ſyta?

Paweł S. do
Rzymianow/ w hoſtym
Rozdziale/ mowi: I
Chryſtuſem weſpolet
pogrzebieni ſeſteſiny
przez Chrzeſt w śmierć/
aby/ jako Chryſtus zma-
tował/ wzbudzony jeſt
przez chwale Oycowſką/
tak też żebyſiny y my
w Nowości żywota
chodzili.

Szwents Powilas
Ximioniemp 6. ſako:
Mes eſme ſu Kriſtumi
per Kriſta palaidoti y
smerti/ ydant/ lygey
taip Kriſtus iſ numir-
uſu pri-ſi keles per gar-
be Temo; taip turrim
ir mes naujame gywe-
nime waitſcyoti.

Pia-

I iii

Pen-

Das fünffte Stück **QUINTA PARS**
des Catechismi. Catechismi.

Das Sacrament **SACRAMEN-**
des Altars. **TUM ALTARIS.**

Was ist das Sacrament *Quid est Sacramentum*
des Altars? *Altaris?*

Es ist der wahre Leib *Sacramentum Altaris*
und Blut unsers HERN *est verum corpus, & ve-*
JESU Christi / unter *rus sanguis Domini nostri*
dem Brodt und Wein / *Jesu Christi, sub pane &*
uns Christen / zu essen *vinó, nobis Christianis,*
und zu trincken / von *ad manducandum ac bi-*
Christo selbst eingesetzt. *bendum, ab ipso Christo*
institutum.

Wo stehet das geschrie- *Ubi hoc scriptum*
ben? *est?*

So schreiben die heiligi- *Sic scribunt Sancti*
gen Evangelisten / Mat- *Evangelistæ, Matthæus,*
thæus / Marcus / Lucas / *Marcus, Lucas, & San-*
und St. Paulus. *ctus Paulus.*

Unser HERR **JESUS** Christus / *Dominus noster*
in der Nacht / da Er **JESUS CHRI-**
verrahten ward / **STUS, in eâ nocte,**
nahm *quâ traditus est, ac-*
cepit

Piąta Szesti Ca-
techizmu.

Światłość Wie-
cierzy Pańskię?

Co jest Światłość Wie-
cierzy Pańskię?

Jest prawdziwe
Ciało y Krew Pana ná-
szego JEZU Chrystá/
pod Osoba Chleba y
Wina / nam Chrześcia-
nom / ku Jedzeniu y Pięciu /
od samego Pana Chry-
stusa / ustanowiona.

Gdzież o tym napisano
jest? Odpowiedź.

Tak pisał święci
Ewangelistowie / S.
Matthaeus / Márk /
Lukas / y S. Paweł.

Pan nasz JE-
ZUS Chrystus /
w ten Nocny / ktorey
był wydan / wziął
Chleb /

Penkta Dalis
Katyżmo.

Zokromentas
Altoraus.

Kas esti Zokromentas
Altoraus?

Esti tikras Lunas ir
kraujas mūsų Wiespa-
ties JEZaus Kristaus
y dānoje ir wyne mūsų
Krikščionims valgitu
ir gertu mūsų Kristaus pa-
ties ystatytas.

Kur tatai pa-
rašyta?

Taip rašo šventieji
Wanjelystai Moterus /
Markus / Lukkas / ir S.
Pawils.

Mūsų Wiespa-
tis JEZUS KRIS-
TUS šito na-
kūre / kurioj tapo iš
Jo . dūtas

nahm Er das Brodt / *cēpit panem, & post-*
 dancket und brachs / *quam gratias egisset,*
 und gabs seinen / *fregit & dedit disci-*
 Jüngern / und *pulis suis, dicens: Ac-*
 sprach: Nehmet *cipite, comedite, hoc*
 hin und esset / das *est Corpus meum,*
 ist mein Leib / der *quod pro vobis da-*
 für euch gegeben *tur, hoc facite in*
 wird. Solches thut *mei commemoratiō-*
 zu meinem Gedäch- *nem.*
 niß.

Desselbigen glei- *Similiter & post-*
 chen nahm Er auch *quam coenavit, ac-*
 den Kelch / nach dem *ceptō calice, cum*
 Abendmahl / dan- *gratias egisset, dedit*
 cket / und gab ihnen *illis, dicens: Bibite*
 den und sprach: *ex hoc omnes, Hic*
 Nehmet hin / und *calix Novum Te-*
 trincket alle daraus / *stamentum est in*
 dieser Kelch ist das *meo Sangvine, qui*
 neue Testament in *pro vobis effunditur,*
 meinem Blut / das *in remissionem pec-*
 für euch vergossen *catō-*
 wird /

Chl
 dziel
 y da
 im/
 ztie
 To
 ttor
 dān
 cym
 mia

iem
 rgal
 lich
 war
 mor
 ā pi
 sch/
 nom
 we
 ra
 bed

Chleb/ a gdyż po-
 dzieliwat/ iamat/ dekarwojo ir lauže
 y dat Uczniom swo-
 im/ mowiac: Bier-
 żcie a pożywajcie/
 To jest Ciało moje/
 ktore za was wy-
 dano będzie. To
 czyncie na moje Pa-
 miatke.

dūtas eme dūna/
 dekarwojo ir lauže
 bei dawo Pasunti-
 niems sawa/ saky-
 dams: Imkite ir
 walgikite/ tatau esti
 kūnas mano / kū-
 sai uż jus isdu-
 dams yra. Tatau
 darykite ant mano
 atminimo.

Tymże obyczā-
 iem gdy odwiecze-
 rzał/ wziawszy Kie-
 lich/ a podzielo-
 wawszy/ dat im/
 mowiac; Bierżcie
 a pyncie z tego wśy-
 sch/ Ten Kielich jest
 nowy Testament/
 we Krwi mojej/ kto-
 ra za was rozlanā
 będzie na Odpu-
 szczenie

Szitagi budu po-
 wieczeres/ eme Ky-
 lika dekarwojo / ir
 dawo jiems ta/ sa-
 kydams: Imkite
 ir gerkite wśsi is
 to/ bitas Kylikas esti
 Naujas Testamen-
 tas maname frau-
 žie / kūs uż jus
 praliejiams yra/ ant
 atleidimmo grieku.
 I v Ta-

wird/zur Vergebung der Sünden: Solches thut/ so oft ihrs trincket / zu meinem Gedächtniß.

Was nützt denn solch Essen und Trinken? *Quid verò prodest, sic comedisse & bibisse?*

Das zeigen uns dieses Wort an: *Id indicant nobis hæc verba:*

Für euch gegeben und vergossen/ zur Vergebung der Sünden. *Pro vobis datur & effunditur, in remissionem peccatorum.*

Nemlich / daß uns im Sacrament/ Vergebung der Sünden/ Leben und Seligkeit / durch solche Wort / gegeben wird: Denn wo Vergebung der Sünden ist/da ist auch Leben und Seligkeit. *Nempe quòd nobis in Sacramento, condonatio peccatorum, vita & iustitia, per hæc verba, tribuantur: Ubi enim remissio peccatorum est, ibi est & vita, & iustitia.*

Wie kan leiblich Essen und Trinken solche grosse Dinge thun? *Què potest corporalis manducatio tam magnum quid efficere?*

Essen

Mann.

heze
To
pie
je

Co 3
we

swia

wn
roz
heze

Zu
tey s
nie
Zbar
Sto
gdz
Grz
Zyw

Jak
nie y
ti

szczenie Grzechow / Tatai danykite / Kieś
 To czynicie / ilekroć kartu gersite ant ma-
 pic bedzicie / na mo- no atminnimmo.
 je Pamiatke.

To za Pozytek czyni ta- Kokiegi nauda dūst si-
 we Jedzenie y Picie? tokjai walgimas ir
 Odpowiedz. gerimas?

To nam pokazuja y Tai rodo mums sitrie
 świadcza to Słowa: jodzei?

Za was Ciało Uż jūš iškūdamis
 wydane / y Krew ir praliejiamis / ant
 rozlana / na Odpu- atleidimmo grieku.
 szczenie Grzechow.

Zwłaszcza / yż nam w Tatai esti / jog mums
 tey swiatości / Odpuszcze. Jokromente atleidima
 nie Grzechow / Żywot y mas grieku / gywata ir
 zbawienie / przez takowe Iſganimas per totius.
 Słowa / dane beda: Bo žodzus dūdama yra:
 gdzie jest Odpuszczenie Nesa tur atleidimmas
 Grzechow / rām też jest grieku yra / cia yra
 Żywot y Zbawienie. gywata ir Iſganimas.

Jakoż może cielesne jedze- Kaip gal kuniſktas wal-
 nie y Picie takowe wiel. gimas ir gerimas totius
 kie Rzeczy uczynić? didzus daitus da-
 Odpowiedz. ryti?

Jes

Wal-

Essen und Trinken / thuts freylich nicht / sondern die Wort / so da stehen: *Manducare ac bibere quidem non efficiunt, sed illa verba, quæ hic stant:*

Für euch gegeben und vergossen / zur Vergebung der Sünden. *Pro vobis datur & effunditur, in remissionem peccatorum.*

Welche Wort sind neben dem leiblichen Essen und Trinken / als das Hauptstück im Sacrament: Und wer denselben Worten gläuber / der hat was sie sagen / und wie sie lauten / nemlich: *Quæ verba sunt circa corporalem hujus cibi & potus participationem, tanquam caput & summa in Sacramento: Et qui fidit his verbis, ille habet, quod dicunt, ac sonant, nempe:*

Vergabung der Sünden. *Remissionem peccatorum.*

Wer empfähet denn solch Sacrament würdiglich? *Quis autem utitur hoc Sacramento dignè?*

Fasten und leiblich sich bereiten / ist wol eine feine äußerliche Zucht; Aber *Jejunare, & corpus suum præparare, est quidem bona & externa disci-*

Jedzenie y Picie iście
tego nie czyni / ale te Sło-
wa / y Obietnice / które
tam stoja :

Za was Gialo
wydane / y Krew
rozlana / na Odu-
pienie Grzechow.

Ktore to Słowa sa
przy cielesnym Jedzeniu
y Piciu / jako główna
Cześć w swiatosci. A
kto tym Słowom wierzy
ten ma co one mówia a
obietnuja / y jako brzmią /
y co w sobie zamykają /
zwołując :

**Odpuszczenie Grze-
chów.**

Ktoż tedy takowa Swia-
tość godnie przyjmuję?
Odpowiedź.

Pościć y cielesnie się ku
temu przygotować / jest
iście dobry zwierzchny
Oby-

Walgimas ir geri-
mas kas tiesa tai nedaro
bet tie žodžiai kurie čia
sto :

Už jus išbūdamas
ir praliejami / ant
atleidimmo grieku.

Kurie žodžiai pagal
kurius valgimas ir ger-
imas yra taip virausias
dalykas žokromente : Ir
kurs tiems žodžiams
tik / tas tur ta jie sakė ir
žado / taciai esti :

**Atleidimmo grie-
ku.**

Kursai-gi pri-imma ta
žokromenta ver-
tingay?

Pasnikauti / ir kuno
sawa prowti yra tiesa
grazus virsutinnis pri-
si-tai-

der ist recht würdig und
wol geschickt / der den
Glauben hat an diese
Wort:

Für euch gegeben
und vergossen / zur
Vergebung der
Sünden.

Wer aber diesen Wor-
ten nicht gläubet / oder
zweifelt / der ist unwürdig
und ungeschickt: denn das
Wort / Für euch /
erfordert eitel gläubige
Herzen.

disciplina; at ille est ve-
rè dignus ac probè pa-
ratus, qui habet fidem
in hæc verba:

Pro vobis datur
& effunditur, in re-
missionem peccatò-
rum.

Qui verò his verbis
non credit aut dubitat,
ille est indignus ac im-
paratus: quia hoc ver-
bum, pro vobis,
requirit omninò corda
credentia.

Der Morgen- Segen.

Des Morgens / so du
aus dem Bette fährest /
solt du dich segnen mit dem
H. Creuße / und sagen:

Das walte Gott
Vater /

PRECATIO MATUTINA.

Manè cum surgis e
lecto, signabis te signo
sanctæ Crucis dicens:

In nomine Pa-
tris

Obyczay; Ale ten jest prąd si-taisimas bet tas yra
wie godny / y dobrze tiktray wertingas / ir ger-
przygotowány / Ktoiy ray prisi taisies / kursai
wierzy tym Słowom: rikkis ant su zodzu:

Zá was Ciáto Uż jus išdubams
wydane / y Krew ir praliejiams / ant
rozlaná / ná Odpu- atleidimmo grieku.
szenie Grzechow.

A kto tym Słowom O kurs fittiems zod-
nie wierzy / albo watpi zems netil / arba abbes-
ten jest niegodny ani joi / tas nerwertingas ir
przygotowány. Bo to ne-pri-si-taisies: nesa
Słowo (**Zá was**) po- tas zodis / Uż jus / nor
žada á dycie miec wšystko ciktray rikkincias širdis.
Sercá wierzące.

Poránná Mo-
dlitwá.

Káno gdy ztožá wstá-
nies / prazežgnay sie
Arzyjem swietym / mo-
wiac:

W Imie Boga
On-

Kyto meto Ze-
gnone.

Kyta meta / kada kuo
lies iš patalo / persi-žo-
gnot šwentu Krizumi
sakydams:

Warde Diemo
El-

Vater/ Sohn/ und tris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen!
Heiliger Geist/ A-
men!

Darauff kniend / oder
stehend / sage den Glauben
und Vater Unser: Wilt
du / so magst du diß Ge-
betlein darzu sprechen:

Deinde innitens geni-
bus, vel stans, dicas Sym-
bolum & Oratiōnem
Dominicam: Si vis, po-
tes & hanc precatiuncu-
lam addere:

Ich dancke dir/
mein Himmlischer
Vater! durch JE-
sum Christum dei-
nen lieben Sohn/
daß Du mich / diese
Nacht / für allem
Schaden und Ge-
fahr behütet hast:
und bitte dich / Du
wollest mich / diesen
Tag / auch behüten
für Sünden und al-
lem Ubel / daß dir alle
mein

Gratias ago tibi,
mi Pater coelestis!
per JESUM CHRi-
stum, Filium tuum
dilectum, quod me
hac nocte, ab omni-
bus incommodis ac
periculis conserva-
sti: Oro te, ut velis
me, hac die, quo-
que conservare à
peccato & omni-
bus malis, ut tibi o-
mnia mea facta,
atque

Spiri- Dncá / y Syná y Tetwo / Sunaus / ir
 Duchá swietego / Dwases Szwentos-
 Amen! ses / Amen.

geni- Potym klegzac albo sto- Po tñ klaupes arba
 Sym- jac mow Wiare albo stacias / Wiera Briks-
 ónem- Człotki Wiary Chrze- czonistka ir Malda Wies-
 s, po- ścianstkiey / Modlitwe patistka galli sakry: jei
 uncu- Pansta : A jeśli chceś / nori / galli ir še prideti
 tedymozes te Modlitwe maldele:
 tu temu mowic:

tribi- Dziekuje tobie / Dekawoju taw/
 estis! mon Dncze niebie-manas Tetwe Dan-
 Chri- ski! przez JEzusa guiesis / per JEZU
 aum- Chrystusa Syná KXJSEU / tawa
 me- twego milego / njes miela Sunu / jog
 nni- mie / ten Nocn / od tu mane še nakti ni
 ac- wśnystkich Szkod y wissu iskadu ir piś-
 rva- Upadkow uchował tu priegadu apsau-
 zelis- Proše cie / abyś gojesessi; ir prasau
 quo- mie też tego Dniá taw / tu noretum-
 á- uchować raczy od bei mane še Die-
 nni- Grzechu y od wśe- no taipogi apsau-
 i o- go Zlego; Abyś sie goti ni grieku ir wis-
 a, tobie wśnystkie mo- so pisko / ydant taw
 que- je G wissi

mein Thun und Le-
ben wol gefalle.
Denn ich befehle
mich/ mein Leib und
Seele/ und alles in
deine Hände: Dein
heiliger Engel sey
mit mir/ daß der bö-
se Feind keine Macht
an mir finde/ Amen!

atque adeò tota vita
benè placeant. Quia
ego me, meumque
corpus, & animam,
ac omnia in manus
tuas committo: Tuus
Sanctus Angelus sit
mecum, ne Diabolus
ullum jus in me repe-
riat. Amen!

Und alsdenn mit
Freuden an dein Werk
gegangen.

Postea alacriter ad
studia tua acceden-
dum.

Der Abend- Gegen.

PRECATIO Vespertina.

Des Abends/ wenn du
zu Bette gehest/ solt du te
dich segnen mit dem heili-
gen Creuze/ und sagen:

Vesperì cum confers-
cubitem, signabis te
signò sanctæ crucis, di-
cens:

Das

In

je Uczyński y też wśy- wiſſi mano darbai ir
 ſtef żywot mon do- anwenimas ytiſtu.
 brze podobat. Bo ja Neſa aſi padami ſa-
 Wnie / Giało moje / we / mana funa ir
 y Duſe / y wśyſtkie Duſe y tawo ran-
 Rzeczy w Rece two- kaſ: Tawo ſwents
 je polecam. Twon Angelas te eſſie ſu
 ſwiety Anjot nie- manimi / ydant we-
 chay bedzie ze mna / linas piſtaſis ne-
 aby Diabel żadnego prietelus maces ant
 Prawa a Mocy na manes neraſtu / A-
 mie nie nałazi. Amen! men.

A tak potym z Weſelem Ir po to linſmas ſawo
 maſ iſć do ſwey Prace / a darbop eit bei giesme ne
 niekiedy też y Pieſn nie- furre giedot / arba apie
 ktora mozeſ ſpietwac; deſimtis Diawo Priſa-
 jako Dziesięciuro Przy ſimus / arba Kurraſp
 łazanie Boże / albo ku kittosp tawo nobaznyſte
 ktorey inſey cie Nabo- weda.
 żeſtwo pobudzi.

Wieczorna Mo-
 dlitwa.

Wiezor gdy idzieſ
 ſpać / przeſzanay ſie
 Kryżem ſwietym / mo-
 wiac:

W

Wakaro Ze-
 gnone.

Wakara / gultu ei-
 dams / perſiſegnot S.
 Kryżumi ir taſt:

G

Wara.

Das walte Gott/ In nomine Patris,
 Vater/ Sohn/ und & Filii, & Spiritus
 Heiliger Geist/ Amen! Sancti, Amen!
 men!

Darauf kniend/ oder Deinde innitens geni-
 stehend/ sage den Glauben bus, vel stans, dicas Sym-
 und Vater unser: Wilt bolum & Oratióem
 du/ so magst du diß Ge- Dominicam: Si vis po-
 heitlein auch darzu spre- tes & hanc precatiuncu-
 chen: lam addere:

Ich dancke dir/ Gratiar ago tibi,
 mein Himmlischer mi Pater coelestis!
 Vater! durch JE- per JESUM CHri-
 sum Christum deinen stum, Filium Tu-
 lieben Sohn/ daß du um dilectum, quòd
 mich/ diesen Tag/ me, hac die, gratuitâ
 gnädiglich behütet misericordiâ custo-
 hast: Und bitte dich/ divisti: Oro te, ut
 du wollest mir verge- velis mihi condonâ-
 ben alle meine Sün- re omnia peccâta
 de/ wo ich unrecht mea, quæ injuste
 gethan habe/ und perpetravi, velisque
 mich/ diese Nacht/ me, hac nocte, tuâ
 gnä- gra-

W Imie Bogá Barde Dietwo
Dyncá / y Syná / y Temo / Sunaus / ir
Duchá swietego Dwases Szwento-
Almen! ses / Amen.

Potym kłeczac albo sto-
jac mow Credo / albo Ar-
tikuły Wiary nasze
Chrześcianskie / y Mo-
dlitwe Pánska. A jeśli
chcesz / tedy możesz te Mo-
dlitwe ku temu mowić:

Ant to Klaupes arba
stacijas / Wiera Kriš-
czonistá ir malda Wiesz-
patistá: Jei nori / gali
ir še maldele pridėti:

Dziękuję tobie Dekawoju / taw/
moy Dyncze niebie- manas Temo Dan-
ski! przez JEzusa gui esis / per JEzu
Chrystusa / Syná Kristu tawa miela
twego miłego / yjes Sunu / iog tu mane
mie / tego Dniá / we- še Diena maloney
dle łaskawego Mito- apsaugojei; Ir mel-
sierzdžia twego strzedz dzu tawe tu roczy-
raczyt. Proše cie / tumbei man atleisti
abys mi odpuscił wissus mano grie-
wosystkie Grzechy mo- kus / furrus netei-
je / ktorem žtosliwie sen padariau / ir
popemnit. A yžebys mane še nakti
mie G iij ma-

gnädiglich behüten. gratiâ benignè con-
 Denn ich beschle servare. Quia ego me,
 mich / meinen Leib meumque corpus &
 und Seele/und alles animam, ac omnia
 in deine Hände: in manus tuas com-
 Dein heiliger Engel mitto: Tuus San-
 sey mit mir/ daß der ctus Angelus sit me-
 böse Feind keine cum, ne Diabolus
 Macht an mir finde. ullum jus in me repe-
 Amen! riat. Amen!

Und alsdenn flugs
 und frölich eingeschlaffen.

Atque ita tandem se-
 curè & tranquillé dor-
 miendum.

Das Bene- dicite.

BENEDICTIO MENSÆ.

Die Kinder und Ge-
 sinde sollen mit gefalteten
 Händen / und züchtig
 für den Tisch treten/ und
 sprechen:

Pueri debent com-
 plicatis manibus, mo-
 destiam præ se ferentes,
 ante mensam stare, ac
 dicere:

Alle

Oculi

mie/ teny Nochy/ twa maloney apsaugo-
 lasza dobrotliwie ti. Nesa aß padumi.
 bronie raczyt. Bo sawe/ mana funa
 ja Wnie / Cialo beiduse ir wiss y ta-
 moje / y Duse / y wo rankas: Tawo
 wshstkie Rzeczy w S. Angelas te esse
 Rece twoje polecami: su manimi / ydant
 Twoy swi ty Anjot welinas piftasis ne-
 niechay bedzie ze prietelus/ newienos
 mna/ aby Diabel maces ant manes
 żadnego Prawa a negautu Amen!
 Nochy namienienaz-
 lazt/ Amen!

U tak mozesz bezpiecz-
 nie y wesolo zasnac.

Po-gi to linksmay us-
 simit.

Benedicite.

Dziatki y Czeladz maja
 zlozywszy Rece ugcimwie
 przed stol przystapic/ y
 mowic:

Malda pirm Walgia.

Waikai ir seimyna tur
 rankas su-si-eme grazei/
 ties stallu patogey sto-
 ties/ ir taipo tarti:

Oczy

Giv

Wissu

Aller Augen war- ten auf dich/ HErr! und du gibst ihnen ihre Speise zu sei- ner Zeit: Du thust deine Hand auff/ und sättigest alles was lebet/ mit Bol- gefallen.	Oculi omnium in te sperant, DO- MINE! & tu das escam illorum in tempore oppor- tuno: Aperis tu manum tuam, & imples omne ani- mal benedictione.
---	--

Darnach das Vater unser/ und diß folgende Gebeht:	Deinde Orationem Dominicam, cum Ora- tionem sequenti:
--	--

HErr GOTT Himmelischer Vater! segne uns/ und die- se deine Gaben/ die wir von deiner mil- den Güte zu uns nehmen/ durch JE- SUM Christum un-	Domine DEUS Pater cœlestis! be- nedic nobis & his donis, quæ de tuâ largitate sumimus, per JESUM CHRIS- TUM DOMI- NUM
---	--

Oczy wſzystkich w Wiſſu Alſis liauf
 tobie duſaja/ Panie! tawes Wieſpatie/
 a ty im dawaj Po: ir tu dudi jiemus pe-
 ſarm ich/ Gzaſu po: nuſſla ju ſawu czie-
 trzebnego: Stwar: ſu: tu atwerri ta-
 żaſ ty Reke twoje/ wa doſne ranka/ ir
 y naſycaſ wſelkie poſotini wiſſus gny-
 Zwierze Pożegná: wus ſu tawo perze-
 niem twoim. gnojimu.

Potym mája mowić Po to Tewe muſi /
 Modlitwe Pánſka / y bei ſe ſekaneze malde-
 naſladujaca Modlitwe: le:

Panie Boże Dy: Wieſpatie Die-
 cze Niebieſki! poze: we / Dangui eſſis
 gnan naſ y te Dá: Tewe / perzegnoſ
 ry/ ktore z twojey muſ/ ir ſittas ta-
 Szczodroblivoſci wo dowanas/ fur-
 pożywac mamy / rias meſ iſ tawo
 przez JEZUSA doſnos gerybes ſa-
 I H X J E S U S A weſp priimmam/ per
 Pá: G v JE-

unsern **HEXEN**. **NUM** nostrum. A-
men!

Das Gratiar. **GRATIA-**
RUM ACTIO.

Also auch nach dem
Essen/ sollen sie gleicher
weise thun/ züchtig und
mit gefalteten Händen
sprechen:

Dancket dem
HEXEN/ denn Er
ist freundlich/ und
seine Güte währet
ewiglich/ der allem
Fleische Speise gibt/
der dem Viehe sein
Futter gibt/ den jun-
gen Raben/ die Ihn
anruffen: Er hat
nicht Lust an der
Stärke des Rosses/
noch Gefallen an je-
man-

Sic quoque post ci-
bum sumptum, debent
ad eum modum mo-
destè complicatis mani-
bus dicere:

Confitemini DO-
MINO, quoniam
bonus, quoniam in
secula misericordia
ejus, qui dat ju-
mentis escam ipso-
rum, & pullis cor-
vorum, invocanti-
bus eum: Non in
fortitudine equi vo-
luntatem habebit;
neque in tibiis vi-
ri beneplacitum est
Do

A. Pána nášego. A. Jezu Kristu musu
men! Wieszpat / Amen!

Gratias.

Także też po Poży-
waniu Pokarnow masa
na tenże sposod uczynie
y uczyćwie złożywszy
Rece mowić:

Dziękuję Pa-
nu / bo on dobry
jest / y Miłosierdzie
jego trwa na Wie-
ki / Który dawa Po-
farm wszelkiemu
Stworzeniu / Który
dawa Bydlu Po-
farm jego / y Krucze-
tom wzywajacym
jego: Nie w Moc
Konstien będzie sie
Pan Kochat / ani w
Goleniach Mestich
będzie

Malda po Walgia.

Taipo tur po Walgia
tū jan budu patogey su
q-eme rankas tarti:

Defawokit Wiesz
paczui / nesa jis pra
geras / ir jo gerybe
patent amzinan fur-
sai dūst penuskla
wiffamui sutweri-
mui / kursai dūst pa-
sarabandai ir Bar-
nikkeziems prašan-
tiems jē: jis ne pa-
si mekst syla žirgo/
nei jiam lubu pra
staib-

mandes Beinen. Domino. Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis, qui sperant super misericordiam ejus.

Darnach das Vater unser/ und diß folgende Gebet: Deinde Orationem Dominicam, cum Oratione sequenti: 1

Wir dancken dir
H E R R G O T T
 Himmlischer Vater!
 durch **J E S U M** Chri-
 stum unsern **H E R R n**
 für alle deine Wol-
 thaten/ der du lebest
 und regierest in E-
 wigkeit/ A-
 men!

Gratias agimus ti-
 bi Domine **D E U S**
 Pater coelestis! per
J E S U M Christum
 Dominum nostrum,
 pro universis benefi-
 ciis tuis, qui vivis &
 regnas in secula se-
 culorum, A-
 men!

Die

ELE

bedzie sie mu dobrze staibjei Wyro. Bet
 podobalo. Dobrze tais Wießpatis meß-
 podoba sie Panu sta / kurrie jo bijos /
 nad bojacemi sie go / ir ant jo gerybes nu-
 y w tych ktorzy Na- si-tif.
 dzieje maja w Mi-
 losierdziu jego.

Potym maja mowic Po tos Tewe musu/
 Modlitwe Panska y na- bei se sekancze Malda:
 sladujaca Modlitwe:

Dziekujemy tobie Dekawojiam tam
 Panie Boze Onyze Wießpatie Dieme
 nas niebieski! przez Tewe / per IESU
 Iezusa Chrystusa KRISTU musu
 Pana naszego / za Wießpati uz wissas
 wysstie Dobro-tawo gerybes ir do-
 dzienstwa twoje / kto- wanas / kursai tu
 ry zywies y krolujes ghywnni ir karalau-
 na Wieki wiekow / ji Amzinan A-
 men!

men.

Ta-

Nam-